

Barn på Cuba og i Norge

Sonja Kibsgaard

Hva er et barn?

”Det gåtefulle folket” heter en sang der barn er beskrevet som et folk i et fremmed land – et land hvor det å være millionær regnes i steiner, hvor man ler av snø og reiser inn i berget det blå hvor prinsesser og troll fester og leker. Barndomslandet er preget av det rare, det som er annerledes, det mystiske, og kanskje det for oss voksne uutholdelige? Barndomslandet som begrep er noe voksne ofte bruker som betegnelse om en livsfase en har forlatt, men som en likevel alltid bærer med seg i sitt indre. Begrepet har et noe romantisk preg, og betegner noe som ligger fjernt der ute – muligens er det en metafor for en romantisk forstilling en ønsker å beholde om det å være barn? Gjennom sangen *Det gåtfulla folket* ønsker kanskje Beppe Wolgers og Olle Adolpson nettopp å få oss voksne til å mimre over den gode barndommen. Sangen, som jeg ikke betrakter som en barnesang, synges gjerne av voksne som en hyllest til barndommen. Hvem er disse menneskene som bebor dette fremmede landet? Og er landet egentlig så fremmed?

Gjennom mange studier av barn, livsløpsberetninger og litteratur har voksne satt ord på hva et barn er. Begrepet barndomslandet hører lite hjemme i omtale av den nære barndomssfæren, den som eksisterer i hverdagsvirkeligheten: i barnehagen, i skolen eller på ulike fritidsaktiviteter barn deltar i. Da snakker vi gjerne om barns kultur. På den ene sida kan en si at barnekultur er noe som karakteriserer barn, på den andre sida er barnekultur noe barn opplever og er i. Selmer-Olsen (1990) definerer barnekultur i et vidt perspektiv. På den ene sida knytter han barnekultur til det som voksne skaper for barn og sammen med barn, mens han på den andre sida understreker at barnekultur er noe barn skaper seg imellom, uten inn-

blanding fra voksne. Han betegner denne som barns egen kultur. Beskrivelsen av barnekultur sier noe om den virkelighet barn i dag lever sine liv i og de relasjoner som utvikles dem imellom. Barndomslandet knyttes mer til voksenbetegnelse på en fase i livet som har passert, eller en metafor en bruker når en vil snakke om barn som en homogen gruppe.

Jeg ønsker så langt det er råd å bringe fram barns egne tanker om det å være barn, og få tak i noe av det som preger deres egen kultur. Som voksen undres jeg: kan barn sies å være *ett* folk, *én* kultur? Hvordan vil en kultur uten barn se ut? Vel vitende om at barn som vokser opp under ulike himmelstrøk og under ulike forutsetninger preges av sine omgivelser, kan en si at barndomslandet ikke er ett fenomen, men produkt av de omgivelser og de praksiser det inngår i.

For å få svar på spørsmålet om hva et barn er går jeg direkte til kilden. Jeg har en fenomenologisk tilnærming til det feltet jeg vil undersøke, og legger derfor vekt på at barnas stemmer skal tre klart fram slik at deres refleksjoner om barn og barndom blir det bærende. Jeg er ikke ute etter universelle sannheter om barn – og tror heller ikke at disse fins. Like lite som en kan snakke om voksne som ei homogen gruppe, kan en omtale barn som et generelt fenomen. Barn er individer, og jeg har valgt meg ut to grupper som har gitt meg sine beskrivelser om det å være barn. Gjennom de svarene jeg har fått ser jeg at en del beskrivelser om det å være barn er sammenfallende både på tvers av kultur, kjønn og alder. Grovt sett knytter disse kategoriene seg til

- størrelse og alder
- aktivitet (lek, skolegang)
- væremåte (kroppslighet, å være lekende, fantasifull, vill, glad, bekymringsløs)
- tenkemåte (fantasi, forestillingsevne)
- egenverdi (viktig, håpet til planeten, bringer lykke, glede i familien)
- utvikling (fra frø til fødsel, til ungdom og voksen)
- filosofi (et barn er et menneske, et liv, en som kan tenke og føle).

Metodevalg

Artikkelen baserer seg på en undersøkelse gjort på to skoler (grunnskolenivå) en på Cuba og en i Norge i år 2000. Gjennom spørreskjema og intervju

har barna gitt meg beskrivelser knytta til hva de legger i det å være barn. Jeg har intervjuet to barn, en gutt og ei jente fra hvert klassetrinn, dvs 12 barn fra hver av de to skolene. I tillegg har jeg med utgangspunkt i de samme spørsmålene fått skriftlige svar på de samme spørsmålene fra 56 barn fra 4.-6. klasse på Cuba og 48 barn fra 4.-6. her i Norge. Jeg tar utgangspunkt i svarene jeg har fått og presenterer noen av dem gjennom en sammenligning av det barn fra to ulike kulturer beskriver om det å være barn. Jeg kan vanskelig si at det er *kulturer* jeg sammenligner, men oppfatninger som kommer til uttrykk fra ulike barn fra to kulturer vil danne utgangspunkt for å få fram likheter eventuelt ulikheter mellom dem.

Studien er kvalitativ i den forstand at den baserer seg på direkte dybdeintervju. Samtidig er antallet, spørreskjemaene iberegna, totalt sett såpass stort at det er mulig å gjøre svarene kvantifiserbare. Det vil si at jeg har talt opp antall svar i samme kategori og sammenligna kategoriene slik de trer fram i barnas tekster i de to landene.

Datainnsamlinga

Innsamling av materiale ble gjort under så like forhold som mulig. Likevel måtte jeg ta hensyn til de krav som ble stilt av de ulike skolene. På Cuba ble det fra Ministeriet for pedagogikk stilt krav om at både rektor og leder for lokalministeriet var til stede under intervjuene. Mitt krav var at de ikke fikk bryte inn i samtalen. Jeg intervjuet barna på spansk og hadde med meg tolk som kunne hjelpe dersom det skulle oppstå misforståelser¹.

Antall voksne i rommet kan ha påvirket barna i ulik grad under deres beretninger om å være barn. Til tross for dette, ga de cubanske barna gjennomgående like fyldige svar under intervjusituasjonen som de norske barna. I Norge var det kun jeg og informantene som var til stede både under intervjuene og den skriftlige delen. De cubanske barna som svarte skriftlig satt samla på skolens bibliotek sammen med lærerne sine. Jeg hadde mulighet til å gå rundt for å eventuelt å oppklare uklarheter.

Under sammenligning av de to gruppene har det vært viktig å erkjenne at siden jeg kulturelt sett har store likhetstrekk med den ene gruppa, kan det påvirke måten jeg tolker barnas tekster og utsagn på. Noe vil jeg kanskje legge spesielt merke til, fordi det trer fram som nytt og annerledes for

¹ Tolken min har vokst opp i Havana. I de siste 5 år har han bodd i Norge, og behersker dermed begge språkene godt.

meg, og noe vil jeg kanskje ikke få øye på fordi det ligger innvevd i min egen kulturelle habitus² Det som kan sies er en styrke med materiale når det gjelder gyldighet er at spørsmålene er åpne og mange og at informantene dermed har fått mulighet til å utdype svarene i den grad spørsmålene kunne ha noen mening for dem. I mange av svarene finner jeg en indre sammenheng, dvs at flere barn bringer inn samme tema tilknyttet ulike spørsmål. Noen av spørsmålene er mer lukket, f.eks. ”hvordan er jenter,” ”hvordan er gutter” og ”hva er forskjell på barn og voksne”? Det siste spørsmålet kan ha bidratt til at barn tydeliggjør skillet mellom voksne og barn slik de gjør, nettopp fordi spørsmålet angir at det *er* forskjeller. Dette kan ha påvirket barna til å tenke at det finnes en universell sannhet i svarene. Holdninger til skillet mellom voksne og barn kommer imidlertid tydelig fram både i svarene knyttet til hva et barn er, og om de kan tenke seg å være barn hele livet.

De skriftlige svarene ble nedtegnet under noenlunde like forhold i Norge og på Cuba. Klassene valgte selv ut hvem som skulle delta. I Norge måtte jeg i tillegg ha tillatelse fra foreldrene. På Cuba var det tilstrekkelig at Ministeriet for pedagogikk ga tillatelse.

Barn har krav på å bli betrakta som enkeltindivid. Jeg bruker derfor enkeltbarns beskrivelser som illustrasjon for noen av mine refleksjoner og tolkninger. I tillegg grupperer jeg noen av svarene ut fra temaene/områder barna satte fokus på. Presentasjon av det totale materiale vil ta for stor plass. I denne artikkelen fokuserer jeg derfor bare på noen av spørsmålene jeg stilte.

Bakgrunnsstoff

Empirien drøftes ut fra et fenomenologisk perspektiv. Som bakgrunnsstoff er det naturlig å velge arbeidet av barneforskeren Per Olav Tiller. Han mener at det er nødvendig å se på barnet som en sosial person og tillegge det vekt som subjekt. Han kritiserer barneforskning som i liten grad har sett på barnet som sentral informant om sin egen situasjon: ”Det vi får kunnskap om er barn slik de fortøner seg for barnets ulike partnere: foreldre, helse-søstre, lærere ... ” (Tiller 2000:38). Han mener at det også er viktig med en krysspeiling her, slik at barnets oppfatning av de voksne også tas med i søken etter å forstå barn, deres oppvekst og barndom. Jeg støtter meg til Til-

² Vaner uttrykt i handling-væremåte. Se f.eks. Callewaert (1994).

lers syn her, og sentrerer spørsmålene både om barnets refleksjoner i forhold til å være barn og hvordan de tror det er å være voksen.

Væremåter er en av kategoriene som trer fram hos flere av barna på spørsmål om hva et barn er. Flere forskere har prøvde å beskrive den norske væremåten (f.eks. Gullestad 2002). Når det gjelder norske væremåter, synes jeg det er interessant å knytte an til noen som betrakter oss utenfra. Her refererer jeg til den polske kulturhistoriker Nina Witoszek (1998) og hennes studier av norsk kulturhistorie. Hun viser hvordan elementer fra vår historie er med på å prege vår sjøloppfatning og vår presentasjon av oss sjøl utad. Hun trekker bl.a. fram Håvamåls imperativer som kommer til uttrykk som leveregler i dagens samfunn. Uttrykk som "Vær klok, men ikke for klok, mild, men ikke for mild, raus, men ikke for raus" bærer budskap om å vise måtehold og ikke overdrive. Janteloven viderefører formaninger fra Håvamål og uttrykker "Du skal ikke tro at du er noen spesiell." Den gir føringer om at vi ikke skal stikke oss fram, men være nøysom, kontrollert. "Teksten i Håvamål vokste gjennom århundrer til et normgivende mønster for norsk kultur" (Witoszek 1998:20).

Endring av normer i oppdragelsen, utvikling av velferd og frihet setter preg på samfunn i vesten. Normene og verdiene som omgir barna og som er basis for deres oppdragelse kommer til uttrykk gjennom mange av de svarene jeg fikk. Under refleksjon over svarene har jeg i denne forbindelse brukt professor i sosiologi Zygmunt Bauman som drøfter utviklinga mot en flytende modernitet (Bauman 2000a). Med det mener han samfunn som mangler både orden og system, hvor konsekvensen bl.a. er utrygge, rotløse uavhengige mennesker på søken etter trygghet og fellesskap. Normløsheten preger en del av vår vestlige oppdragelse. "Fravær av normer, eller bare uklarhet omkring dem – anomi – er den verste skjebne som kan ramme et menneske som strever med å takle sine livsoppgaver (Bauman 2000b:32).

Noe som utkrystalliserer seg i mitt materiale er *fellesskap og individualitet*. Jeg mener å se forskjeller på hva barna i de to landene uttrykker. Her bruker jeg Baumanns tanker om fellesskap og individ som bakteppe for mine refleksjoner rundt barnas svar. Mennesket tilstreber frihet, men også trygghet. Disse to dimensjonene er gjensidig avhengige av hverandre. *Fellesskapet* gir trygghet idet menneskene er avhengige av hverandre for å eksistere. Samtidig innebærer fellesskapet forpliktelser, kontroll og styring. Ideologier som knyttes til *individet* knyttes til frihet, sjølutfoldelse og uavhengighet.

Jeg vil også legge en del cubansk litteratur til grunn for denne drøftinga. En av de mest sentrale nasjonalheltene på Cuba, er forfatteren og fri-

hetskjemperen José Martí. Bilder av ham finnes i alle skoler og barnehager, og flere barn viser til ham i svarene sine. Til grunn for min tolkning av svarene legger jeg også *Barneloven på Cuba* (Alberni 1978) og antologien *Cuba. Twenty years of revolution* (Halebsky & Kirk 1985) som er en artikkelsamling skrevet av bl.a. sosiologer, statsvitere, politikere, idehistorikere og pedagoger.

Gullalderen

”Et barn er noe veldig stort, uten dem ville ikke verden eksistert,” sier ei jente i 6. klasse på Cuba. Barn er ifølge den cubanske jenta en forutsetning for enhver kulturs eksistens. Dette barndommens rike påstår jeg beriker og fullstendigjør en kultur, fordi barn har kvaliteter som også gir voksenlivet verdi. Barndommen er noe voksne stadig kommer tilbake til, fordi den påvirker oss som voksne mennesker. Utforskning av barn og barndom blir dermed viktig i forståelse av mennesket.

Men hva legger barn i det å være barn? Nedenfor refereres noen av utsagnene fra barna både i Trondheim og Havana som eksempler på hva barn svarte på spørsmålet: ”Et barn er en som ikke slutter å danse i sin fantasi,” sier en cubansk gutt fra 6. klasse. Flere av barna trekker fram det lekende og fantasifulle som karakteristika: ”Barn sammenligner en stein, en nisse, en rot som et troll, fantasien deres har ingen grenser” (norsk gutt 6. klasse).

Flere knytter barndom an til kroppslighet: ”Et barn er et menneske som er veldig sprelsk og veldig livlig!” (norsk gutt 5. klasse). ”Barn er lekne, de må røre seg hele tiden” (cubansk jente 1. klasse). Størrelse er også med her: ”En som ikke er så veldig stor” (norsk gutt 1. klasse). ”Barnet er den minste personen i huset, den som er mest glad, mest støyende, mest lykkelig” (cubansk jente 6. klasse).

”Kroppen er det allstedsnærværende grunnlag for barnets identitet, fordi verden udelukkende henger sammen takket være en levende kropp, der ikke fremtreder som et neutralt objekt,” hevder Torben Hangaard Rasmussen (1996:144). Barnet *er* kroppen sin og opplever sin eksistens gjennom kroppslig væren. I sammenligning med voksne ser en klart forskjell på de kroppslige uttrykk. Se for eksempel på voksne og barn som venter på bussen: Barna veiver med armer, bøyer, strekker seg, slenger seg, hopper og klenger på hverandre, mens voksne stort sett står i ro.

Flere av informantene sammenligner seg også med voksne når det gjelder barns egenverdi: ”Barn kan gjøre mye voksne ikke kan” (cubansk

jente 2. klasse). ”Barn har mer fantasi enn voksne” (norsk jente 5. klasse). ”Barna er på en måte litt annerledes. De er litt små, barnslige og uten bekymringer” (norsk jente 6. klasse). Størrelse er også en kategori flere refererer til: ”En som ikke er så veldig stor.” (norsk gutt 1. klasse). Sammenligning med voksne gjør at barn får tydelig fram hva et barn ikke er. I forsøk på å forklare et fenomen, kan det ofte være godt å ty til motsatsen til fenomenet. Noen kommenterer også at voksne er mer framtidsorientert, mens barna er her-og-nå retta: ”Jeg tror voksne tenker mer på sine barns framtid. Men barn tenker mer på akkurat nå” (norsk jente 5. klasse).

Barns egenverdi knyttes hos mange til lykke og skjønnhet: ”Et barn er et menneske som lever, som er viktig på vår jord. Det er håpet til planeten, for uten barn vil ikke lykke eksistere” (cubansk jente 4. klasse). ”Barna er også dem som gjør verden vakrere” (cubansk jente 3. klasse). ”Et barn er noe som er viktig på vår jord” (norsk jente 4. klasse). ”Barnet er det vakreste i familien, og uten barnet er det ingen spillopper i huset, uten barn er det ingen glede” (cubansk jente 5. klasse). Å være barn knyttes også til trygget og kjærlighet. ”Barn har det godt og får mye kjærlighet” (norsk jente 5. klasse).

Flere refererer til barn som en del av menneskets utviklingsforløp: ”Det er nokka som kjæm utta mora sin mage” (norsk gutt 3. klasse). ”Et barn er noe som skal vokse opp og lære å bli voksen. Så når de er voksne får de nye barn og så videre. Først et frø, og så større og større” (norsk jente 6. klasse). ”Et barn erstatter de eldre personene” (cubansk jente 6. klasse).

Mange av barna gir uttrykk for at de trives med å være barn: ”Det er gøy å være barn!” (norsk gutt 6. klasse). ”Det er et vidunder å være barn” (norsk jente 5. klasse). ”Artigere enn å være voksen” (norsk jente 4. klasse).

Flere svar er mer filosofiske: ”Et barn er et menneske, et levende vesen som tenker, som føler, som ser, som går og har følelser” (cubansk gutt 6. klasse). ”Et barn er et liv” (norsk jente 5. klasse). ”Et barn er et menneske. Det er akkurat som meg” (norsk gutt 4. klasse). ”Man slutter ikke å være barn” (norsk jente 6. klasse). ”Jeg ønsker aldri å slutte med å være barn, selv om når jeg er voksen vil jeg aldri forlate det å være barn” (cubansk gutt 6. klasse).

Utsagnene sier blant annet noe om lykke. Når jeg ser på det samlede materialet jeg har, gjelder dette spesielt i svarene fra Cuba. Synet på barn får barna både i opplevelsen av å være i barndommen, men også gjennom andres ”briller”. Beskrivelser av barn i et lyrisk, skjønt perspektiv finner en

bl.a. hos José Martí (1999). I hans tekster og dikt finner en dette romantiske, positive synet på barn. Han sier at barnet er verdens håp og lykke, og kaller barndommen for Gullalderen. Som utenforstående gjest i barnehager og skoler på Cuba, registrerte jeg fort at Martí har betydning i den daglige skole- og barnehagehverdagen for barna. Hans vers og dikt resiteres daglig. Flere av de cubanske barna refererer også til ham direkte når de svarer på spørsmålene jeg stiller. ”Barna er de som vet å elske, slik sa José Martí det, vår nasjonalhelt” (cubansk jente 5. klasse). ”Et barn er en person som ikke er gammel, som liker å le, leke. Det er barnslig, morsomt, ungt, skaper ting og som Martí sa: Vi fødes for å være lykkelige og vi er noen som er viktige i verden.” (cubansk jente 5. klasse). ”Et barn er et menneske som vet å elske, ha omsorg og tenke at det elsker fedrelandet sitt, familien sin, vennene sine, og er utrustet til å tenke på vårt fedrelands helter, på vår nasjonalapostel José Martí” (cubansk jente 6. klasse). Det er vanskelig å måle lykke og tilfredshet, og en kan ikke slutte at de cubanske barna er lykkeligere enn de norske. Det kan være knytta til måten en uttrykker seg på i de ulike kulturene. ”Jeg føler meg som et lykkelig barn fordi ved å vite at jeg er liten og at jeg opptar en liten barndoms plass i hjertet til en voksen person, det gjør meg glad, til tross for dette kan jeg fortsette å gjøre de spilloppene som jeg gjør” (cubansk jente 4. klasse).

Vår kultur er bl.a. prega av Janteloven (jf. Witoszek 1998). Den har lært oss at vi ikke skal stikke oss fram, vi skal ikke tro vi er noe, vi skal være måteholdne. Det er kanskje en av grunnene til at barna uttrykker seg annerledes i Norge enn på Cuba. Gjennom bl.a. Martí lærer de cubanske barna noe om sin verdi som barn. Dette synet nedfeller seg i flere av svarene fra barna. I den cubanske gruppa uttrykker flere av barna den verdi de sjøl mener de utgjør for sine foreldre og samfunnet. ”Barna er de som vet å elske, for uten barn ville ikke hjemmene fylles med glede og folket ville ikke være fornøyd” (cubansk gutt 4. klasse). Både norske og cubanske barn fokuserer på relasjonelle forhold som f.eks. verdi av fellesskap og mindre på materielle goder og opplevelser, på spørsmål om hva som gjør dem trist og glad. Det kan likevel virke som om det individuelle er mer framtrædende hos de norske barna og som om fellesskapet dominerer hos den cubanske gruppa.

Barns følelser

Ett av spørsmålene i intervjuene og spørreskjemaene er knytta til følelser: ”Hva gjør barna glade og triste?” Følelser er bundet til vår personlighetsutvikling. Rent metaforisk kan en si at følelsene fungerer som en temperaturmåler i forhold til hvordan vi har det. Til en viss grad kan en åpne opp for følelser, men også kontrollere og stenge dem inne. I ulike kulturer er det ulik aksept for hvordan en uttrykker følelser. På en faglig reise i Vietnam i 1994 opplevde jeg at å ha kontroll på følelser – ”å holde maska” – ble sett på som en viktig del av menneskelig dannelse. Reiser i Latin-Amerika har gitt inntrykk av at folk tenker og handler mer med hjertet. Witoszek (1998) bruker begrepet *memer*³ om et ord som betegner kulturell videreføring. På samme måte som en kan lese kulturhistoriske trekk i vår kultur, som er med på å prege våre væremåter, kan en i den cubanske kultur finne *memer* som danner normgivende mønster for deres kultur. Revolusjonen i 1959 har vært med på å påvirke bl.a. hvordan barn beskriver verdier på Cuba (f.eks. Halebsky & Kirk 1985). Flere av barna framhever verdien av revolusjonen, ærbødigheten av å være en pioner (ung revolusjonær) og delta aktivt i videreføring av revolusjonens ideer om f.eks. likhet for alle, hvor skolegang, helse og omsorg for fellesskapet er klare eksempler. ”Barna på Cuba er lykkelige. På Cuba har barna skoler og der gjennomfører vi mange ting som for eksempel forskningskonkurranser, festivaler, fester, opptog, og mest av alt studerer vi for å lære å bli noe i framtida. På Cuba er barna garantert medisinsk tilsyn, barna på Cuba har et sikkert liv, sunt, sterkt og helsemessig. Hvilken glede å bo på Cuba!” (cubansk jente 5. klasse). ”Jeg tenker at når jeg blir stor vil jeg være trofast mot revolusjonen, dannet og mer ansvarlig” (cubansk jente 5. klasse) Disse holdningene finner en bl.a. også nedfelt i den cubanske barneloven:

The communist formation of children and young people takes place under a coherent, integral and single system containing all the social factors that affect it, in which the Communist party of Cuba plays the principal role as the Marxist-Leninist vanguard of people. (Alberni 1978).

Mange av de cubanske barna avslutter spørreundersøkelsen med å sende kjærlige hilsener til de norske barna, som de visste skulle delta i samme

³ Fra latin: memoria; hukommelse, evnen til å huske.

undersøkelse. En gutt i 4. klasse skrev følgende: "Denne hilsen som jeg sender er en stor klem og et stort kyss til dere for at dere skal vite at vi er veldig glad i dere, og at jeg sender dere denne hilsenen med masse kjærlighet fra mitt hjerte." Alle de cubanske barna uttrykker seg mer eller mindre med slike følelsesladede ytringer. I eksemplet framkommer også at det er en kollektiv hilsen retta mot et fellesskap samtidig som det relateres til eget hjerte. Måten følelser kommer til uttrykk på i de to kulturene betyr ikke at den ene er mer følsom enn den andre. På Cuba er det nedlagt i en felles habitus å vise sine følelser og gi uttrykk for dem. Arne Vikan (1995) har gjort en krysskulturell undersøkelse av strategier for følelsesmessig kontroll mellom skolebarn i Brasil og Norge. Hans funn stemmer godt overens med mine på dette området: "De norske barna er rettet mot å ta individuelt ansvar, er seriøse og fornuftsbetonte. Brasilianerne har et mer "avslappet" forhold til sin tilværelse, er gruppe-medlemmer og fokuserer gjerne på følelser" (Vikan 1995:96).

I likhet med Vikan finner jeg gjennomgående mer følelsesladede uttrykk hos de latinamerikanske barna enn de norske. Vikan fant også at de latinamerikanske barna hadde flere positive ytringer knytta til følelser. En kan stille seg spørsmål om den store friheten norske barn har både i forhold til å ta sjølstendige valg og til å delta i og delvis bestemme over de normer og regler som skal gjelde for dem, kan bidra til å gjøre dem mer rotløse, utrygge og på søken etter fastere rammer.

Kjærlighet og omsorg for andre kommer til uttrykk gjennom eksempler som det å hjelpe andre, ønske om å gjøre noe for andre barn som ikke har de samme mulighetene, som opplever krig, sult og nød og atskillelse fra foreldrene. Tap av kjærlighet knytta til familie og venner, og opplevelse av kjærlighet, anerkjennelse og nærhet til venner og familie er også noe som opptar de fleste i begge gruppene. Herunder kommer død i familie sterkt fram under referanse til hva som gjør dem trist. Begge gruppene nevner familiefellesskap som noe gledelig i livet, men her er fokuset klart framtrepende hos de cubanske barna. Den kollektive innstilling som synes tydelig til stede hos de cubanske barna må sees i relasjon til de sterke familiebånd som preger familierelasjonene (Halebsky & Kirk 1985). Goder knytta til å eie ting ser ut til å ha liten verdi når barna svarer. Dette gjelder i begge kulturene. Dette styrker påstanden om at lykke først og fremst ikke knyttes til å eie leker og ting, men til de menneskene du omgås og er glad i.

Mange av de norske barna knytter angst for å bli erta og mobba til det å være trist: "Jeg blir trist hvis noen ertes meg eller er ekkel mot meg. Jeg blir glad av mye som f.eks. at noen er greie med meg, eller om jeg får kjø-

pe meg et dyr” (norsk jente 6. klasse). Mens nesten halvparten av de norske barna fokuserer på dette, har ingen av de cubanske skrevet noe verken om erting eller mobbing. Mobbing og plaging er et økende problem her i landet. En undersøkelse gjort av professor Dan Olweus (2000) ble foretatt på 55 skoler blant 11 000 barn i grunnskolen i Norge. Undersøkelsen viser at 17 % av barna er involvert i reglemessig mobbing som offer, mobber eller begge deler. Han mener en må regne med at 100 000 av 600 000 elever i den norske grunnskole er involvert i mobbing. Olweus knytter dårlig sjølbilde, depresjon og angst til mobbeofrene. En måte å hevde seg sjøl på kan være å undertrykke andre. Det sterke individfokus som er framvoksende i vår kultur kan etter min mening være med på å skape konkurranseforhold og utestenging. Kravet om ansvar for fellesskapet og disiplin i forhold til gjeldende regler som revolusjonen blant annet brakte med seg, kan være en av årsakene til at barna på Cuba ikke nevner dette temaet. Generelt sett kan det se ut som de cubanske barna uttrykker seg i mer positive termer mens de norske barna synes å ha et sterkere fokus på det negative både i forhold til hvordan de vurderer andre og i angsten mange har for å bli erta samt utestengt fra fellesskapet. En annen grunn til at mobbing ikke nevnes på Cuba, men uttrykkes av mange norske barn kan være at mobbing er et tema skolen har satt på dagsorden her i landet. Akkurat som mange av de cubanske barna setter fokus på revolusjon, fedreland og skolegang for alle kan mobbing som tema på samme måte representere en dagsorden i de norske barna sin kultur, og dermed tre fram så tydelig i svarene.

Barns syn på voksne

I min søken etter hva et barn er, slutter jeg meg til Tillers (2000) oppfordring om å bruke barn som informanter i forhold til syn på voksne. Jeg spør også barna eksplisitt om hva de mener er forskjell på barn og voksne og hva de mener er ulikt i måten å tenke på. En av dem gir uttrykk for at vi voksne slett ikke må tro at vi kan så mye om barn sjøl om vi har vært barn sjøl: ”Enkelte voksne tror de vet så mye om barn bare fordi de har vært det selv. Men det å være barn er mye mer forskjellig enn da de var små” (norsk jente 5. klasse). Kritikken om at barn er lite brukt som informanter om sin egen livssituasjon kommer altså ikke bare fra barneforskere som f.eks. Tiller (2000). Dette eksemplet viser at også barn ikke vil finne seg i å bli definert inn i de voksnes bilde av hva et barn er.

De cubanske og de norske barna ser ut til å ha sammenfallende syn på voksne. Forskjeller på barn og voksne som nevnes er at voksne tenker klarere, mer fornuftig, alvorlig og vanskelig, mens barn tenker lett, enkelt og på å ha det moro. ”... barn er mer lekende og voksne er mer seriøse” (cubansk jente 4. klasse). Et tema som går igjen i svarene, er frihet til å gjøre hva de vil og at voksne kan bestemme over barn. Dette gjelder spesielt i den norske gruppa. Samtidig framheves de voksnes ansvar for barna sine og deres bekymringer. Ett av de norske barna sier det slik: ”Jeg tror at av og til kan voksne ha det vanskeligere enn barn. Da mener jeg: regninger, narkotika, alkohol, jobb, lønn, penger, mat, mann, barn, skilsmisser, dyr og mye mer” (norsk jente 6. klasse).

Bekymringer, stress og hardt liv går igjen i mange svar. Det som framheves av flertallet i begge gruppene er voksnes tunge, traurige, seriøse liv: ”... de voksne er seriøse, de er ikke lekne, de er ikke glade ...” (cubansk gutt 6. klasse), ”... de har veldig få drømmer eller fantasi” (cubansk jente 5. klasse). ”De voksne tenker ulikt barna, fordi de har flere bekymringer, de lever mer realistisk og har flere bekymringer. Barnet er mer lekent, barnslig og har mindre bekymringer enn de voksne” (cubansk gutt 6. klasse).

Mange av eksemplene viser at barna har god evne til å se sin egen situasjon og samtidig sette seg inn i hvordan det er å være voksen, men barn erkjenner også at de faktisk ikke klarer å forstå disse bekymringene voksne har, de er i sin lekeverden. Flere av dem påpeker også at voksne ikke kan leke. Richart Sennett (1992) hevder at det moderne samfunnet preges av intimitet i det offentlige rom. Offentlige personer bretter ut sine intime liv i media. På den måten forsvinner den distansen en har til seg sjøl og som gjør det mulig å leke, harselere og spøke om seg sjøl. En blir fastfrosset i det bilde media framstiller og mister den maska som gjør maskespill og lek mulig.

Voksnes bekymringer kan være en av grunnene til at mange barn kunne tenke seg å fortsette den gode, uforpliktende, lekende, fantasifulle barndommen. I utdanningsministeriet på Cuba stilte de seg skeptisk til ett av spørsmålene mine: ”Kan barn tenke seg å være barn hele livet?”. De mente at alle barn har som mål i livet å bli voksen. Dette er ei oppfatning en kjenner igjen bl.a. fra utviklingspsykologien. Et barn betraktes som noe uferdig, mens voksenlivet er målet på et ferdig utvikla menneske. I et slikt perspektiv framstilles barndommen som en mangeltilstand som trenger noen flere år og erfaringer for å bli fullstendig. I barnas svar ser det imidlertid ikke ut til å finnes støtte i et slikt syn, verken hos de norske eller de

cubanske. Godt over halvparten bekrefter at de kunne tenke seg å være barn hele livet. ”Ja, det kunne jeg tenke meg, fordi et barn kan gjøre mange ting som en ikke kan gjøre når en blir voksen, vi har heller ikke arbeid, vi kan leke og ha det artig. Alt i alt kan du gjøre en million ting” (cubansk gutt 5. klasse). ”Å være barn hele livet e artig, for da dør jeg aldri.” (norsk gutt 4. klasse). Mange av barna som sier de kunne tenke seg å være barn hele livet tar likevel forbehold: ”Noen ganger kunne jeg tenke meg å være barn for alltid ettersom jeg kan leke mer, ha en større fantasi, og så gir de meg kyss om morgenen, men i andre tilfeller kunne jeg tenke meg å være en voksen for å kjenne livet bedre, å ha egen familie og arbeide for å opprettholde familien” (cubansk gutt 6. klasse). ”Det hadde vært både gøy og kjedelig å være barn hele livet. Det er gøy å være barn, men da får du ikke prøvd hvordan det er å være voksen” (norsk jente 6. klasse). Noen av begrunnelsene for å være barn hele livet er at de trives og har det bra. De får muligheten til å leke, fantasere og være uforpliktet.

Barna er også opptatt av at tid er noe barn har i større monn enn voksne. ”Jeg har ikke tid nå, du må vente” er svar mange barn har fått fra de voksne. En kan spørre seg hva det skyldes at barn opplever at de har et hav av tid, mens vi voksne stadig opplever tidsklemma. I dag poengteres det bl.a. fra flere hold at stress også er et økende fenomen hos barn (f.eks. Skårderud 1999). Voksnes livsstil virker inn på barns liv – voksnes stress er således en trussel for barna. Problemer med stress, ensomhet og livslede utgjør etter min mening viktige utfordringer i samfunnet. Det handler bl.a. om livsstilsendringer og verdifokuseringer i samfunnet, for eksempel mer fokus på mennesket og mindre på materielle ting, mer fokus på å være enn å ha. Når foreldres tilværelse preges av stress og overfladiskhet, smitter dette over på barna som kanskje ønsker mer tid og foreldres oppmerksomhet enn materielle goder og opplevelser. Men fellesskap fordrer tid og rom til etablering og stabilisering. Flyktighet og overfladiskhet i samvær mellom foreldre og barn gjør at barna lengter etter fellesskapet, mer tid, stabilitet og trygghet. Foreldrene er viktige forbilder – det kommer fram både hos de norske barna og de cubanske. ”Når familien e samla, for eksempel i jula, da blir jeg glad” (norsk gutt 5. klasse). ”Jeg blir glad når jeg kan være sammen med min familie, alltid, hele tida, jeg blir trist hvis jeg skulle skilles fra min familie, hvis noe ikke skulle gå bra i familien og at de avviser meg” (cubansk jente 6.klasse).

Det kan virke som mange av barna rett og slett synes litt synd på de voksne som har så mange bekymringer og så få gleder. ”Jeg synes de har det for travelt og ikke har god tid. Barn har god tid og voksne har det stres-

sende” (norsk jente 5. klasse). ”Barn har god tid og mye energi. Voksne har lite tid og lite energi” (norsk gutt 5. klasse). ”... de voksne kan ikke klatre i tre og leke og kaste ned kokosnøtter, og gjøre alle disse gale tingene som vi barn kan gjøre” (cubansk jente 6. klasse). Voksnes bekymringer vedgår barn i stor grad. Kanskje er det slik at voksne oftere gir uttrykk for sine sorger og bekymringer og sjeldnere uttrykker overfor barna at livet kan være godt? Mange barn i begge gruppene hevder at foreldrenes viktigste oppgave er barna. Jeg tolker det slik at de gjennom å framheve seg sjøl som viktigste oppgave for foreldrene, setter høy verdi på det å være barn, og at de setter seg sjøl i fokus. I samfunnet vårt er foreldre mer enn noen gang opptatt av barns liv, deres skolearbeid og fritidssysler. Barnet skal høres, det skal få muligheten til å velge og bestemme sjøl. Dette medfører at mange barn mangler respekt for grenser og for andre mennesker, bl.a. fordi de ikke har blitt stilt krav til, grensene er lite tydeliggjort, eller mangler totalt. Begreper som høflighet og respekt uttrykkes hyppig hos den cubanske gruppa, mens de ikke er å finne hos den norske. Verdinormer knytta til respekt, ansvar og omsorg for andre lar seg etter min mening forene med å være skapende og kritisk.

Felleskap og individ

Felleskap bygger bl.a. på framheving av det som er likt i ei gruppe. Man blir enige om felles regler og opplever trygghet i å finne seg sosiale speil i den gruppa en er satt til å være i. Det innebærer å finne noen som kan bekrefte det en sjøl står for. Jeg har flere eksempler på at barn prøver å bekrefte sin tilhørighet til et fellesskap ved å påpeke likheter med de andre i gruppa, f.eks. ”Vi to har hvitost på maten” og ”Jeg har samme farge på genseren som deg” (Kibsgaard 1997). Individualitet knyttes til ønsket om å skille seg ut, være original, ønske om å være spesiell og bli fokusert som person – ikke først og fremst deltaker i ei gruppe. På Cuba tillegges fellesskapet stor verdi både i skolen og i samfunnet. Sjøl om dette er en verdi også i vår kultur, påpekes det både fra politisk, sosiologisk og pedagogisk hold at noe som preger vårt samfunn mer enn før er at vi er oss selv nok. ”Det kan se ut som vårt demokratiske sinnelag, vår demokratiske handlingskompetanse er i ferd med å rakne, og at engasjementet og fellesskapet erstattes av apati og individualisme” (Arneberg & Overland 2001:39). Empati- og omsorgsytringer fant jeg i mye større grad hos de cubanske barn enn hos de norske. På spørsmål om hva som gjør dem trist og glad, er

mange av de cubanske barna opptatt av andre menneskers ve og vel. ”Det som gjør meg trist er når en venninne blir syk og ikke kan gå på skolen” uttrykker en av de cubanske informantene. ”De tingene som gjør meg trist er hvis mine små venner faller eller hvis de kommer for seint på skolen ... og se på fattige barn henge rundt i gatene å tigge mens jeg ikke har dette behovet” (cubansk jente 4. klasse). ”Det som gjør meg trist er å se på hundene slengt i gatene ... se folk som ikke har hus på grunn av at en orkan har angrepet hele byen og det å se på tiggere” (cubansk jente 5. klasse).

Samtidig som det individuelle vektlegges i pedagogisk tenkning og praksis, står utvikling av empati og prososiale holdninger sentralt også i Norge (jfr. *Rammeplan for barnehagen*, 1996). Flere av de norske barna viser at de tenker på andres ve og vel: ”At noen av mine nærmeste dør, det gjør meg trist. At barn i andre land får penger, at alle har det bra, gjør meg glad,” sier ei norsk jente.

Jeg stiller spørsmål om at det sterke fokus på selvet og en økende velstand som gir mennesket mer frihet og uavhengighet, kan bidra til at en i mindre grad får øye på *den andre*. Sjøl om mange av de norske barna gjennom svarene viser at de bryr seg om andres ve og vel, er mange svar knyttet til fokus på seg sjøl: ”Når jeg har bursdag, når jeg har gjort det bra på kamper og når folk skryter av meg og det ... og når folk sier unnskyld til meg hvis dæm har gjort noe galt, da blir jeg glad” (norsk gutt 5. klasse).

I Vesten legges det generelt sett vekt på individet og selvet i oppdragsøymed. Dette står i kontrast til f.eks. Latin-Amerika og deler av Østen, som jeg vil betegne som mer fellesskapsorienterte enn her i Vesten. Herlitz (1989) skiller mellom *vi-kultur* og *jeg-kultur*, hvor mennesker i *vi-kulturer* er mer knytta til gruppefellesskap, mens *jeg-kulturer* preges av menneskets ansvar for sitt eget liv, sin lykke og framgang.

Jeg ser mange eksempler på at Cuba kan karakteriseres som en *vi-kultur*. Familiefellesskapet står sterkt, relasjonene står i sterk gjensidighetsforhold til hverandre (se f.eks. Halebsky & Kirk 1985). Flere ordtak understøtter at Norge kan karakteriseres som en *jeg-kultur*: ”Enhver er sin egen lykkes smed,” og ”Enhver får feie for sin egen dør.” I skole, barnehage og i samfunnet for øvrig står det frie valg, sjølstendig tenkning og kreativitet sentralt. I vrømmelen av mangfoldige tilbud, er behovet for tydeligere voksenkontakt, stabilitet og foreldre som bryr seg framtrepende hos mange barn i vesten. Essensielle karakteristika ved det vestlige menneske er ifølge Jacques Ellul (Bauman 2000a) frykt og angst i forhold til å skulle forholde seg til et enormt mangfold av valgmuligheter. Mangel på stabilitet og trygge rammer omkring stabile fellesskap kan forårsake denne angsten. Psyko-

log Hedvik Montgomery (Haaland, Montgomery & Njå 1999) uttaler at mange barn viser tegn på at livene deres er fylt av stress bl.a. på grunn av et høyt aktivitetsnivå. Montgomery peker på at omsorg og kjærlighet må stå i fokus – ikke alle fritidsaktivitetene barn deltar i.

”Balansen mellom det kollektive og det individuelle framstår i dag som en av skolens største utfordringer. Demokrati forutsetter kunnskap, identitet, at vi vet hvem vi er” (Arneberg & Overland 2001:40). Det stadig omskiftende mangfold som barn fra Vesten lever i kan gjøre det vanskelig å finne sin egen identitet. For store valgmuligheter og frihet kan innebære at en mister referanseramme for det en ønsker å stå for sammen med andre.

I vår pedagogiske tradisjon legges vekt på *selvet*. Vår oppdragelse oppvurderer f.eks. sjølstendighet hos små barn, samt at vi har et sterkt fokus på egenutvikling, sjøloppfatning, sjølbilde, sjølsentrering osv. Det enkelte barns iboende muligheter må få komme til uttrykk, slås det fast i våre rammeplaner. Målet er at barna skal tenke sjøl og være produsenter, ikke bare produsenter. Dette kan en se igjen i mange norske barns væremåter. De forventes å delta i diskusjoner og være medbestemmere både i heim og på skole. Når jeg i denne undersøkelsen avslutter intervjuene med å spørre hvert enkelt barn om det er noe de ønsker å spørre meg om, eller om de vil si noe mer som jeg ikke har tatt med, svarer de fleste cubanske barna på samme måte: De ønsker at jeg skal hilse heim til den norske klassen og si at de må tenke på Elian (gutten som ble holdt igjen av eksilcubanere i Florida i 1999). Flere av de norske barna begynner å intervju meg tilbake på spørsmål om det er noe mer de vil si. I vår kultur vektlegges det at barn skal forhandle, uttale seg og ta initiativ. De norske barna gir mer differensierte og mangfoldige uttrykk, mens de cubanske barna virker mer konforme i sine svar. Konformiteten knyttes til at innholdet i flere av svarene er veldig like. Sjøl om svarene er utdypende, virker det som de cubanske barna har felles oppfatning av skolen, heimen og samfunnet. Noen av de norske barna svarer også likt på noen av spørsmålene, men dette er som regel korte svar. Eksempel på dette er at de svarer “kult, bra, teit” osv. I de mer utdypende svarene fra de norske barna svarer de mindre konformt enn de cubanske barna. Såvel *Rammeplan for barnehagen* (BFD 1996) som *L-97* (KUF 1996) framhever at barna skal stole på egne kreative evner og tørre å stå for meninger som også går på tvers av andres. På Cuba fikk jeg inntrykk av at barn bl.a. svarte med å vise til sitater, eller å referere hva noen av nasjonalheltene hadde sagt. De lærer bl.a. ved å resitere og gjenta. Spørsmålet kan også være om meninga i tekstene samstemmer med det barna egentlig står for.

Ulempen med for sterkt individfokus i et samfunn kan være utvikling av egosentrisme og sjølopptatthet. ”Vi vil skaffe oss det vi ønsker (konsumentfrihet) og gjøre akkurat det vi vil (normfrihet). Da er friheten blitt til egoisme, sjølopptatthet – ja, til nihilisme,” sier Per Bjørn Foros (Foros 2000:13). Frihet og uavhengighet står høyt i kurs i samfunnet vårt. Samtidig er ensomhet, stress, angst og utilstrekkelighet også fenomener som er mer framtrepende enn noen gang.

Barna i den norske gruppa skiller seg fra de cubanske ved at de frykter mobbing. Oppdragelse til ansvar for gruppa, omsorgslæring og mindre konkurransepreg og sjølfokusering ville kanskje kunne redusert dette problemet. I den norske skole har vi gått fra å se på barnet som en som blir (be)lært til å se på barnet som aktivt og skapende. På denne måten kan en forsvare individfokus, som også gir den enkelte muligheter til å stole på egne iboende kreative ideer og ikke alltid følge massen. Det er et gode for samfunnet å ha reflekterte, kritiske barn som ikke blindt godtar alt og tilpasser seg uten motforestillinger. Samtidig ønsker vi barn som evner å sette andre i sentrum, som bryr seg om andre og bidrar til et positivt fellesskap for alle.

De cubanske barna lever i en kultur der fellesskapet fordrer at en innordner seg. De har felles verdier og mindre frihet til å bestemme sjøl enn de norske barna har. At de cubanske barna svarer likt på noen av spørsmålene tolker jeg som et uttrykk for sterk tilpasning til det voksne har lært dem. Å finne en bedre balanse mellom fellesskap og individualitet i begge gruppene ville innebære at barna på Cuba fikk mer frihet til å velge sjøl og til å skape ut fra egne ideer og forutsetninger. For de norske barna ville det innebære større ansvar og omsorg for andre, og en tro på at en har betydning i de ulike felt en befinner seg i, slik at en i stedet for mobbing, trakassering og erting ville utvikle mer omsorg for andre mennesker. Ulikhetene er imidlertid forankra i kulturene, problemene er komplekse og sammensatte og kan ikke endres bare ved vedtak og ord. Men ved å gløtte til andres måter å leve livene sine på, kan en få impulser og ideer som er mulig å utvikle på sikt.

”Den beste etappen i livet”

Flere barn i undersøkelsen ser også på seg sjøl som nye og viktige spirer som skal erstatte de gamle. De virker stolte av barnekulturen sin, og det virker slett ikke som de har noen hast med å forlate *barndommen*. Både når

barna sammenligner seg med voksne, og når de reflekterer over hva et barn er, framheves barndommen i stor grad som "den beste etappen i livet" (cubansk jente 4. klasse).

Flere barneforskere gir uttrykk for at det er en myte at barndommen bare er idyll og glede. "Barns liv er ikke mindre smertefullt enn voksnes liv. Det endres ikke sjøl om voksne pålegger barnet versjonen om en uskyldig, idyllisk barndom ... De er ikke annerledes mennesker" (Winsnes 1995:70). "Barndommen er i ferd med å bli helliggjort ... Barn er neppe tjent med en slik posisjon," sier Selmer-Olsen (1999:66). Barns sjølbeskrivelse i min undersøkelse ligger nært opp til det Selmer-Olsen beskriver som det estetiserte barnet. Han mener at beskrivelser som betegner barn som uskyldige, naive, søte og engelaktige er en uriktig måte å definere barn på. Det er derfor interessant at mange barn i min undersøkelse nettopp framhever disse sidene ved barnet. Selmer-Olsen stiller også spørsmål om hvem som vil forlate en slik idyll: "Barndommen er i ferd med å bli helliggjort" (ibid.:66). Mange av mine informanter begrunner nettopp dette gjennom å si at de kan tenke seg å være barn for alltid fordi de får leke, fantasere og slippe voksnes krav, mas og seriøsitet.

Gjennom svarene i denne undersøkelsen får barndommen gjennom barnas beskrivelser beholde et gyllent skjær av glede, lykke og fantasi – nærmest som en dans på roser. Lek, fantasi, spillopper, villskap og moro er gjentatte beskrivelser fra begge kulturene. Barna markerer et klart skille mellom voksne og barn og begrunner det bl.a. med mangel på lekenhet hos voksne, mangel på tid og mangel på glede. Voksne beskrives som mer seriøse og bekymret enn barn. I tillegg framhever barna foreldrenes betydning som omsorgsgivere og erfarne mennesker med kunnskap. Med utgangspunkt i barnas svar så er barna, i motsetning til det Winsnes (1995) hevder, annerledes mennesker, og det kan se ut som de ønsker å være det. Kanskje er barndommens idyll ikke bare myter, slik Selmer-Olsen (1999) og Winsnes (1995) påstår. Visst har barn smerter, sorger og savn, de som voksne. Visst kan de være voldelige, ufordragelige og uærlige, men de lever livene sine på en annen måte: "mer oppi kokospalmene" som en av barna på Cuba sa, mer i fantasi og lekeverden, mer i det uforpliktende og spontane med en god porsjon mer energi enn mange voksne har.

Avsluttende kommentarer

Jeg har fått et mangfold av svar på mitt spørsmål om hva et barn er. Å sammenligne og sammenholde svarene fra to ulike kulturer har vært fruktbart, fordi en erkjenner at barnekulturen speiler de praksiser den er en del av. Samtidig er også en slik sammenligning problematisk bl.a. fordi kjennskapet til den cubanske gruppa og kulturen der ikke er den samme som den jeg har i forhold til den norske. Likevel er det interessant å merke seg samstemmighetene hos de to gruppene. Det gjelder i stor grad spørsmål om hva et barn er og hva de tenker om det å være voksen. Her virker det som kulturforskjeller ikke spiller noen rolle. Synet på barnet som lekende, fantasifull, bekymringsløs og glad i motsetning til ansvarsbevisste, seriøse, ikke-lekende, fantasiløse voksne stemmer meget godt overens med barna på Cuba og i Norge. På den måten kan en si at hva et barn *er* rent eksistensielt uttrykkes av disse to gruppene som noe universelt, mens det barn *gjør*, de *følelsene* og *holdningene* de har gjenspeiler de omgivelsene barna vokser opp i.

I en verden med motsetninger, korrupsjon, terror, krig og mord, kan det fra et voksent synspunkt være et ønske om at barn som representanter for optimisme og det gode liv *er* håpet til planeten (jf. Martí (1999) og referanser fra noen av barna). Kanskje voksne har noe å lære av den gåtefulle barndommen, kanskje ville vi bli lykkeligere som dem dersom vi bare brukte fantasien vår bedre, dersom vi lekte mer og begav oss tida i vold? Kanskje det er et ønske om å slippe å tre inn i et slikt seriøst, voksent, bekymringsfullt liv som *gjør* at mange av barna svarer at de kunne tenke seg å tilbringe resten av livet i det lekende, uforpliktende, ville, fantasifulle barndomslandet?

I dag ser en eksempler på at ungdommen i større og større grad blir idealet for både yngre og eldre generasjoner. Motene er med på å viske ut aldersgrensene, det er blitt kult å være ungdommelig, gjerne med pearcing i en bar navle. Vi ser eksempler på voksne som burde vært mer voksne nettopp fordi det er viktig for barna å ha voksne som setter grenser, som gir omsorg og tar ansvar. Reklamer oppfordrer stadig yngre barn til å kle seg som tenåringer. Popmusikk, sminking og slankeproblemer er noe stadig flere barn ser ut til å være opptatt av.

Jeg tror at det skillet mellom barn og voksne som barna beskriver, kan være et tegn på at barna mener dette er viktig. Barn behøver voksne, ansvarsbevisste, seriøse, arbeidsomme voksne som tydeliggjør sin ulikhet, sin voksenrolle. Dette gir også mange av dem uttrykk for. ”Jeg ønsker å være

barn hele livet fordi jeg ville være den mest elskede, den mest forkjælte, den med mest forestillingsevne og med mest fantasi, og for at de skal gi meg mest omsorg og at de alltid går og holder rundt meg,” sier en cubansk gutt.

På vei ut av barndomslandet, etter å ha fordypa meg i barns refleksjoner over det å være barn, tenker jeg på at det er viktig at barn får beholde sin identitet som barn. De må få beholde sitt domene, hengende der oppe i trærne, sprellende på gulvet med sin glede, fantasi og fabulering som vi voksne ikke alltid forstår. Markering av forskjeller mellom barn og voksne ser jeg som et viktig tegn på at et slikt skille utgjør en trygghet for barna. ”Bare barn er barn,” synger Trond Viggo Torgersen, og slik tror jeg det skal få lov til å være.

Litteratur

- Alberni, G.Q. 1978. *Code on Children and Youth*. Editorial de ciencias sociales. Ciudad de la Habana.
- Arneberg, P. & Overland, O. 2001. *Fra tilskuer til deltaker. Om skoledemokrati, tilpasset opplæring og inkludering*. Oslo: NKS-forlaget.
- Barne- og familiedepartementet. 1996. *Rammeplan for barnehagen*.
- Bauman, Z. 2000a. *Savnet felleskap*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Bauman, Z. 2000b. *Flytende modernitet*. Oslo: Vidarforlaget.
- Bjerke, A. 1988. *Samlede dikt II*. Oslo: Aschehoug.
- Callewaert, S. 1994. *Kultur, Pædagogik og Videnskab. Om Pierre Bourdieus habitusbegreb og praktikteori*. København: Akademisk Forlag.
- Foros, P.B. 2000. Zygmunt Bauman og debatten om fellesskapet. I: Bauman, Z. *Savnet felleskap*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Gullestad, M. 2002. *Det norske sett med nye øyne: kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Halebsky, S. & Kirk, J.M. 1985. *Cuba. Twenty Years of Revolution*. New York: Praeger Publishers.
- Herlitz. 1989. *Kulturgrammatikk. Hur du ökar din förmåga att umgås med människor från andra kulturer*. Uppsala: Konsultforlaget AB.
- Haaland, K., Montgomery, H. & Njå, M. 1999. *Fagutvikling i et sosialt arbeid: et systemisk perspektiv*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Kibsgaard, S. 1997. *Minoritetsbarn i småskolen*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. 1996. *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*.
- Martí, J. 1999. *La edad de oro*. Editorial Gente Nueva. La Habana: Instituto Cubano del Libro.
- Olweus, D. 2000. *Hva vi ved og hva vi kan gjøre*. København: Hans Reitzel.
- Rasmussen, T. H. 1996. *Kroppens filosof. Maurice Merleau-Ponty*. Brøndby: Semi-forlaget.

- Selmer-Olsen, I. 1990. "Boksen går" – om barns egen kultur og om barnekulturens vilkår og funksjon. Norsk kulturråd og Norsk senter for barneforskning.
- Selmer-Olsen, I. 1999. Den estetiserte barndommen. Om kulturell angst, barndomsforestillinger og lek. I: Kibsgaard, S. & A. Wostryck, red. *Mens leken er god*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Sennett, R. 1992. *Intimitetstyranniet*. Oslo: Cappelen.
- Skårderud, F. 1999. *Uro. En reise i det moderne selvet*. Oslo: Aschehoug.
- Tiller, P.O. 2000. *Studier i barndom*. Kristiansand: Høgskoleforlaget.
- Vikan, A. 1995. Kultur og følelsesmessig kontroll. I: *Barndommen. Den nordiske barndommen i internasjonalt perspektiv*. DMMH's Publikasjonsserie 4.
- Winsnes, O.G. 1995. "Barn, skyld, frihet." Et teologisk perspektiv på barndom. I: *Barndommen. Den nordiske barndommen i internasjonalt perspektiv*. DMMH's Publikasjonsserie 4.
- Witoszek, N. 1998. *Norske naturmytologier. Fra Edda til økofilosofi*. Oslo: Pax forlag

Sonja Kibsgaard
Dronning Mauds Minne
Høgskole for førskolelærerutdanning
Thonning Owesens gate 18
N-7044 Trondheim, Norge
e-post: Sonja.Kibsgaard@dmmh.no